

12. Никитенко З.Н. Каждому жителю Европы – иностранный язык с детства / З.Н. Никитенко // Иностр. яз. в школе. – 1998. – № 4. – С. 110–113.
13. Основы педагогики и психологии высшей школы : учеб. пособ. / [под ред. А.В. Петровского]. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1986. – 304 с.
14. Пассов Е.И. Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация / Е.И. Пассов // Иноземні мови. – 2002. – № 4. – С. 3–18.
15. Подласый И.П. Педагогика: Новый курс / И.П. Подласый. – М., 1999. – Кн. 1. – 552 с.
16. Про вищу освіту : Закон України : прийнятий Верховною Радою України 17.01.2002 р., із змінами і доповненнями.
17. Про дошкільну освіту : Закон України : прийнятий Верховною Радою України 11.08.2001 р., із змінами і доповненнями.
18. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / З. Слєпкань. – К. : Вища школа, 2005. – 240 с.
19. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2000. – 527 с.
20. Шкваріна Т.М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вчителів до здійснення іншомовної освіти дошкільників : монографія / Т.М. Шкваріна. – Умань : УКВПП, 2008. – 392 с.
21. Шкваріна Т.М. Англійська мова : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Шкваріна. – К. : Освіта України, 2007. – 688 с.; Програма з англійської мови для професійного спілкування (дошкільна освіта). – Умань : Пронікс, 2006. – 31 с.
22. Шкваріна Т.М. Методика навчання ІМ дошкільників : навчальний посібник / Т.М. Шкваріна. – К. : Освіта України, 2007. – 300 с.
23. Шкваріна Т.М. Англійська мова для дітей дошкільного віку (програма, методичні рекомендації) : навч. посіб. для вчителів раннього навчання англійської мови, студентів вищ. пед. навч. закладів / Т.М. Шкваріна. – К. : Шкільний світ, 2008. – 112 с.
24. Шкваріна Т.М. Англійська мова для дітей дошкільного віку. Книга для вчителя : навч. посіб. для вчителів раннього навчання англійської мови, студентів вищ. пед. навч. закладів / Т.М. Шкваріна. – К. : Шкільний світ, 2009. – 160 с.
25. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

ШЛОМЕНКО О.Б.

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В ЕКОНОМІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Нещодавно основним змістом економічної освіти було оволодіння студентами загальнонауковими, загальноекономічними й спеціальними економічними знаннями. У наші дні спостерігається тенденція до розширення гуманітарного циклу в освітніх програмах підготовки економістів. Гуманітарні знання в роботі економістів відіграють важливу роль. У процесі навчання студенти здобувають не тільки професійні знання в галузі економіки, виробляють навички та вміння, а й формуються як особистість, набуваючи якостей, які їм знадобляться в майбутньому житті та професійній діяльності. Не тільки науково-економічна підготовка визначає обличчя спеціаліста, дедалі більшу роль у сучасних умовах відіграють знання в галузі економіки, правознавства, соціології, історії, знання мов, культурології, психології, філософії. Тому блоки гуманітарних дисциплін були включені до освітніх програм не тільки гуманітарних, а й економічних та технічних спеціальностей.

Суперечність між вимогами українського суспільства до підготовки майбутніх фахівців та фактичним рівнем знань студентів можна зменшити шляхом удосконалення педагогічної системи.

Мета статті – розглянути теоретичні питання, пов'язані з моделюванням педагогічної системи формування професійної спрямованості навчання гуманітарних дисциплін в економічних вищих навчальних закладах; проаналізувати її структуру та зв'язки між компонентами.

В умовах модернізації вищої освіти актуальними є педагогічні дослідження, пов'язані з пошуком ефективних засобів управління навчальною діяльністю студентів. Одним з них є метод моделювання, який застосовується в педагогіці понад 30 років.

В.П. Беспалько вважає, що методи дослідження педагогічної науки “ще сильно контрастують на фоні загальних успіхів природничих і точних наук” [1, с. 4]. Завдання вчених-педагогів полягає в тому, щоб швидше вивести педагогіку із стану традиційних описових рекомендацій і словесних побудов на шлях моделювання, сучасного експерименту та практичного застосування результатів [1, с. 4]. На сьогодні не існує загальноприйнятого поняття “модель”. Це пов'язано з тим, що воно є багатовимірним, застосовується в кожному виді людської діяльності. Моделювання визначається вченими як:

- метод дослідження реальних процесів або станів із застосуванням фізичних або ідеальних моделей [4, с. 212];
- абстрагування (мислене виокремлення суттєвих властивостей і зв'язків);
- аналогізування (від грец. *analogia* – подібність, відповідність) – перенесення знань на новий, менш досліджений об'єкт, результатом якого є створення наукової гіпотези.

Серед праць з моделювання лише невелику кількість присвячено дослідженню питань моделювання педагогічних систем (В.П. Беспалько, В.С. Безрукова, Т.О. Дмитренко, Н.Ф. Тализіна, В.О. Якунін та інші).

Побудова теоретичної моделі, тобто створення теорії будь-якої системи, включає такі завдання:

- 1) визначення її структури (компонентів і зв'язків) у системі вищого ієрархічного рівня;
- 2) визначення функціональних властивостей компонентів, що забезпечують ефективне функціонування системи.

Філософський енциклопедичний словник дає таке визначення: “Система (від грец. – “поєднання, утворення”) – сукупність певних елементів, між якими існує закономірний зв'язок або взаємодія. Якісні характеристики цих елементів становлять зміст системи, сукупність закономірних зв'язків між елементами – внутрішню форму або структуру” [5, с. 815].

Професійно спрямоване навчання гуманітарних дисциплін буде результативним, якщо воно має місце в педагогічній системі як сукупності мети, принципів, змісту, методів, засобів навчання, діяльності викладачів і студентів, а також прямих та зворотних зв'язків.

У нашому дослідженні професійно спрямоване навчання гуманітарних дисциплін студентів вищого навчального закладу економічного профілю відбувається в педагогічній системі з усіма властивими їй особливостями, а саме: цілісність, взаємозв'язок системи й середовища, багатобічність опису, ієрархічність.

Саме ці особливості треба враховувати при моделюванні системи професійно спрямованого навчання дисциплін гуманітарного циклу студентів ВНЗ.

Основними структурними компонентами системи професійно спрямованого навчання гуманітарних дисциплін, як і будь-якої іншої педагогічної системи, є: педагогічні цілі, принципи, зміст, методи, форми спільної діяльності. Для того, щоб певна педагогічна теорія функціонувала, треба визначити, яким чином втілити її положення в практику. В.І. Загвязинський зазначає, що “містком, що

з'єднує теоретичні уявлення з практикою”, є принципи навчання [2, с. 35]. Сутність будь-якого принципу навчання розкривається в змісті тієї суперечності, на вирішення якої він спрямований. Факторний підхід дає змогу виявити суперечності, що виникають під впливом дії об'єктивного, суб'єктивного, особистісного й людського факторів та визначити принципи, які дозволяють вирішити суперечності або зменшити їх вплив. Цьому також сприятиме взаємодія принципу професійної спрямованості з іншими педагогічними принципами, а саме: гуманізації навчання, наступності, науковості, мотивації навчання.

Суперечність між необхідним та існуючим станом розвитку педагогічної науки й організацією навчальної діяльності студентів у ВНЗ економічного профілю спричинене впливом суб'єктивного фактора. Суперечності виявляються між потребою у формуванні в студентів професійно спрямованого вивчення дисциплін гуманітарного блоку й недостатнім рівнем розробленості відповідної системи, а також педагогічних умов формування професійної спрямованості вивчення гуманітарних дисциплін у ВНЗ. Завдяки моделюванню педагогічної системи, в якій відбуватиметься педагогічний процес формування професійної спрямованості, розроблення технології, можна виявити педагогічні умови формування професійної спрямованості навчання названих вище дисциплін у вищому навчальному закладі економічного профілю.

Суперечність між існуючим рівнем підготовки викладачів до здійснення педагогічного процесу формування професійно спрямованого навчання дисциплін гуманітарного циклу студентів ВНЗ і необхідністю підвищення їх педагогічної майстерності зумовлена впливом особистісного фактора. Послаблення його впливу можливо через застосування принципу науковості, який відображає значущість наукових знань, передбачає актуальність наукової інформації, та принципу суб'єктивності, який спрямований на становлення певного рівня мотивації студентів до професійно спрямованого вивчення дисциплін гуманітарного циклу й дає змогу усвідомлювати свої потреби і мотиви.

Нашому суспільству потрібен новий фахівець, який має достатньо високий загальнокультурний і професійний рівень, інтелігентний, професійно та соціально мобільний. На сьогодні зростає роль науки в усіх сферах діяльності людини й “усвідомлюється дефіцит загальнолюдських моральних цінностей, гострота проблеми гуманізації нашої свідомості та діяльності” [6, с. 22]. Ця суперечність виникає під впливом людського фактора, і зменшити її можна за допомогою принципів толерантності, діалогічності.

Отже, факторний аналіз дав змогу виявити низку суперечностей, що виникають під впливом дії об'єктивного, суб'єктивного, людського й особистісного факторів; визначити педагогічні принципи, спрямовані на зняття або зменшення рівня дії суперечностей.

Суперечність між вимогами українського суспільства до підготовки конкурентоспроможного фахівця та фактичним рівнем його підготовки до професійно спрямованого спілкування з діловими партнерами та правильного застосування правових норм у професійній діяльності можна зменшити шляхом удосконалення центрального компонента системи – змісту.

Одним із головних засобів реалізації змісту освіти є навчальний предмет. Збільшення прямих контактів між країнами в галузі економіки вимагає вміння брати участь у ділових зустрічах, семінарах, переговорах, презентаціях, конференціях,

вести телефонні розмови – все це вміння усного спілкування мовою за фахом. Фахівець у галузі економіки повинен вміти працювати з друкарською продукцією рідною та іноземною мовою, шукаючи потрібну інформацію, перекладати спеціальну літературу. Уміння вести ділове листування – обов’язкова вимога до фахівця в галузі економіки. Сучасний конкурентоспроможний фахівець у галузі економіки, що відповідає вимогам суспільства, повинен володіти міцними знаннями, уміннями й навичками для вирішення професійних завдань, сформованим позитивним ставленням до майбутньої професійної діяльності. Всі перелічені характеристики фахівця забезпечуються комплексною підготовкою, яка включає вивчення гуманітарних дисциплін. Одним із показників якості підготовки фахівця є рівень їхньої правової свідомості, правової культури, адже від нього залежить належне – в рамках вимог закону – виконання своїх службових функціональних обов’язків, можливість успішного захисту законних прав та інтересів. Правові знання є однією з найважливіших основ дотримання вимог законодавства, профілактики правопорушень. З огляду на викладене вище віділемо мовні дисципліни гуманітарного циклу: “Українська мова”, “Іноземна мова” та “Правознавство” (мова закону).

Одним з підходів, пов’язаних з відбором змісту навчання, є визначення сфер спілкування, характерних для сучасного фахівця в галузі економіки. Основними сферами комунікації є: соціально-побутова, професійно-трудова, соціально-культурна, сімейна, релігійна, адміністративно-правова та інші. Але професійно-трудова, соціально-побутова, соціально-культурна та адміністративно-правова сфери для фахівців економічної галузі є найбільш характерними. Урахування типових комунікативних ситуацій спілкування в рамках професійно-трудової та адміністративно-правової сфери при визначенні змісту професійно спрямованого навчання дисциплін гуманітарного циклу студентів-економістів підвищить умотивованість мовлення, оволодіння й застосування правових знань на навчальних заняттях. Вироблений на практичних заняттях стереотип мовної поведінки студентів в аналогах реальних ситуацій є основою для оволодіння уміннями усного спілкування. Тільки реальні обставини – ситуації професійного спілкування майбутніх економістів – здатні забезпечити реалізацію внутрішніх мотивів, що викликають природний стимул для мовлення. Відбір типових ситуацій професійного спілкування майбутніх економістів є необхідною передумовою визначення змісту навчання названих вище дисциплін і одним з основних компонентів моделювання комунікації в навчальному процесі.

При визначенні змісту навчання дисциплін гуманітарного циклу необхідно враховувати взаємозв’язок змісту цих дисциплін із змістом дисциплін професійної підготовки. Сутність професійно орієнтованого навчання полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань і формування професійно значущих якостей особистості [3, с. 6].

Важливим компонентом змісту навчання гуманітарних дисциплін є також конкретний мовний і мовленнєвий матеріал. Мовні знання й навички з фонетики, лексики, граматики входять до змісту навчання визначених дисциплін у ВНЗ і є засобом, що забезпечує мовленнєві навички.

Зміст професійно спрямованого навчання гуманітарних дисциплін у ВНЗ економічного профілю має включати такі компоненти: конкретні ситуації та теми спілкування, мовний, мовленнєвий, країнознавчий матеріал, навички й уміння мовленнєвого спілкування, комунікативні та інтелектуальні вміння й адміністративно-правові знання.

Висновки. Педагогічний процес формування професійної спрямованості навчання гуманітарних дисциплін забезпечує майбутнім фахівцям з економіки набуття знань, навичок та вмінь, необхідних їм для здійснення професійної діяльності, сприяє становленню комунікативної компетентності студентів та розвитку особистісних якостей, важливих для взаємодії з вітчизняними й зарубіжними партнерами. Розроблена педагогічна система має забезпечити гармонійний розвиток особистості студента, а також гнучке управління цим процесом на гуманістичних засадах з боку викладача.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розроблення технології формування професійної спрямованості навчання дисциплін гуманітарного циклу в економічних вищих навчальних закладах та визначення дидактичних засобів управління навчальною діяльністю студентів на кожному з її етапів.

Література

1. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем (Проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем) / В.П. Беспалько. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1977. – 304 с.
2. Загвязинский В.И. Теория обучения: Современная интерпретация : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / В.И. Загвязинский. – 2-е изд., испр. – М. : Академия, 2004. – 188 с.
3. Образцов П.И. Проектирование и конструирование профессионально-ориентированной технологии обучения / П.И. Образцов, А.И. Ахулкова, О.Ф. Черниченко. – Орёл, 2005. – 61 с.
4. Словарь-справочник по педагогике / [авт.-сост. В.А. Мижериков ; под общ. ред. П.И. Пидкасистого]. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.
5. Философский энциклопедический словарь / [редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др.]. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.
6. Человек: Философские аспекты сознания и деятельности / [Т.И. Адуло, А.И. Антипенко, Е.А. Алексеева и др. ; под ред. Д.И. Широканова, А.И. Петрущика]. – Минск : Наука и техника, 1989. – 208 с.

ШУТЬКО Т.П.

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Умовою існування особистості й суспільства є спілкування. Від народження ми є людиною, а особистістю стаємо в соціумі. Визначальним чинником цього унікального природного процесу є спілкування [1, с. 64], в тому числі професійне.

Наявність фахових знань не визначає успіху діяльності, формування особистості, яка буде приділяти увагу наданню якісної та доступної допомоги відповідно до потреб населення. Тому сучасна людина для повноцінного виконання своїх професійних функцій потребує сформованих комунікативних якостей, які сприяють міжособистісній взаємодії.

Представники різних наук виявляють інтерес до спілкування, оскільки воно є багаторівневим феноменом. Спілкування як спосіб реалізації суспільних відносин аналізують як філософи, так і психологи. Філософи розглядають його як вид діяльності, у якій відбувається фіксування суб'єкт-суб'єктних відносин, досліджують вплив спілкування на формування особистості.

Відомий німецький філософ Л. Фейєрбах писав, що людська сутність являє себе в спілкуванні, у єдності людини з людиною, у єдності, яка вказує тільки на реальність відмінностей між “Я” і “Ти” [2, с. 203].

Проблема ефективного міжособистісного спілкування на сьогодні має велике значення. Виявленням загальних закономірностей і механізмів спілкування